

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON-FINLANDIYA PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

**O‘zbekiston-Finlandiya
pedagogika instituti rektori
prof. Sh.Sh. Negmatova**

2024-yil

**13.00.01 – PEDAGOGIKA NAZARIYASI. PEDAGOGIK TA’LIMOTLAR
TARIXI IXTISOSLIGI BO‘YICHA TAYANCH DOKTORANTURAGA
KIRISH SINOV LARI UCHUN MUTAXASSISLIK FANLARIDAN**

DASTUR

Samarqand – 2024

Dastur Pedagogika va jismoniy madaniyat fakultetining 2024-yil 26
sentabr 2024 dagi 2-sonli Kengash yig'ilishida muhokama qilingan va tasdiqlashga
tavsiya etilgan.

TUZUVCHILAR:

N.Shodiyev

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti
pedagogika kafedrası professori, pedagogika fanlari
doktori.

M.Fayziyev

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti
Pedagogika kafedrası dotsenti, pedagogika fanlari
nomzodi

E.Abdumannatov

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti
pedagogika kafedrası mudiri, pedagogika fanlari
bo'yicha falsafa doktori, dotsent.

KIRISH

13.00.01 – Pedagogika nazariyasi va tarixi. Ta’limda menejment mutaxassisligi bo‘yicha “Mutaxassislik fanlari”dan tayanch doktorantura (PhD)ga kirish sinovlari dasturini o‘z ichiga Pedagogika nazariyasi, Pedagogika tarixi, Ijtimoiy pedagogika, Oila pedagogikasi, Xalq pedagogikasi, Qiyosiy pedagogika, Maktabgacha va korreksion pedagogika asoslari, Tarbiyaviy ishlar metodikasi, Pedagogika fanlarini o‘qitish metodikasi, Pedagogik texnologiya, Pedagogik mahorat kabi 11 ta mutaxassislik fanini qamrab olgan bo‘lib, ta’lim yo‘nalishi bo‘yicha bakalavriyat va magistratura ta’lim yo‘nalishi negizidagi mutaxassisliklar bo‘yicha katta ilmiy xodim izlanuvchilar va mustaqil izlanuvchilarning tayyorgarlik darajasi va zaruriy bilimlar mazmuniga qo‘yiladigan umumiy talabalar (Davlat ta’lim standarti)ga asoslanib tuzilgan.

Dasturning asosiy maqsadi

Dasturning asosiy maqsadi – Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi ixtisosligi bo‘yicha tayanch doktorantura (PhD)ga kiruvchi talabgorlarning ilmiy va ilmiy pedagogik ishlarga bo‘lgan qiziqishi, layoqati hamda qobiliyatlarini xolisona aniqlash va mezon asosida baholashdan iborat.

Dasturning vazifalari

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining tayanch doktorantura (PhD)ga kirish sinovlarini o‘tkazish to‘g‘risidagi ijrosini ta’minlash maqsadida doktoranturaga qabul qilish bo‘yicha qaroriga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risidagi qarorini inobatga olgan holda: a) tayanch doktorantura (PhD)ga kirishga talablagorlarning ilmiy va ilmiy pedagogik ishlarga bo‘lgan qobiliyati, layoqati hamda qiziqishlarini aniqlashga doir yozma sinovni tashkil etish; b) uning ilmiy va ilmiy pedagogik ishlarga bo‘lgan qobiliyati, layoqati hamda qiziqishlarini aniqlash maqsadida tanlangan mutaxassislikka mos savollar asosida yozma sinovdan o‘tkazilishini ta’minlashdan iborat.

PEDAGOGIKA NAZARIYASI

fani bo‘yicha

Pedagogikaning ilmiy-nazariy asoslari. Didaktika (ta’lim nazariyasi): ta’lim jarayoni, qonuniyatlari, tamoyillari, mazmuni, ta’lim metodlari va vositalari, ta’limni tashkil etish shakllari, ta’lim olganlikni tashxis etish.

Tarbiya nazariyasi: tarbiya jarayoni, qonuniyatlari, tamoyillari, tarbiyaning umumiy metodlari, tarbiya turlari: maqsadi va vazifalari, mazmuni va mohiyati, shakl, metod va vositalari. Ta’lim muassasasini boshqarish.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, “Pedagog maqomi to‘risida”gi Qonun, ta’lim sohasida davlat siyosatining asosiy tamoyillari,

ta'lim tizimi va turlari, ta'lim muassasasi menejmenti, ta'limni boshqarish tamoyillari, ta'limning ichki boshqaruvi.

Korreksion pedagogika asoslari: korreksion pedagogikaning shakllanishi va rivojlanishi, korreksion pedagogikaning sohalari.

Demokratik jamiyatda pedagoglik kasbi. O'qituvchi shaxsiga qo'yilgan talablar.

Pedagogika ijtimoiy fan sifatida. Pedagogikaning asosiy kategoriya va tushunchalari. Pedagogik fanlarning tuzilishi. Pedagogik fanlar tizimi. Ilmiy pedagogik tadqiqot metodlariga tavsif.

Shaxs haqida tushuncha. Shaxs rivojlanishi. Shaxs rivojlanishining omillari. Bola shaxsi tarbiya ob'ekti va subekti sifatida. Shaxs faolligi.

Pedagogik tizimlar va ularning shakllari haqida tushuncha. Ta'lim tizimlariga umumiy tavsif. Pedagogik jarayonning mohiyati. Pedagogik jarayon yaxlit hodisa sifatida.

Ilmiy-texnik jarayon va ta'lim mazmuni. Ta'lim mazmunini tashkil etish konsepsiyasi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining o'quv rejasi. O'quv dasturlari, darslik va o'quv qo'llanmalari tavsifi. "4 K" modeli haqida tushuncha.

Ta'lim metodlari va usullari tushunchalari. Zamonaviy didaktikada ta'lim metodlari tasnifiga turlicha yondashuvlar. Sharq mutafakkirlari ta'lim metodlari haqida. Ta'lim metodlari samaradorligini oshirish yo'llari.

Ta'lim turlari. Ta'limni tashkil qilish shakllari haqida tushuncha. Ta'limni tashkil qilishning an'anaviy sinf-dars shakli. Dars turlari va tuzilishi. Ta'limni tashkil qilishning noan'anaviy shakllari: o'quv dialogi, munozara, didaktik o'yinlar, trening va boshq. O'quv ishlarini tashkil qilishning darsdan va ta'lim muassasasidan tashqari shakllari.

Ta'lim olganlikni tashxis etishning mohiyati. O'quv jarayonida nazorat va hisobga olish funksiyalari. Ta'lim olganlikni natijalarini tekshirish va baholash tamoyillari. O'quv faoliyati natijalarini hisobga olish turlari, shakllari va metodlari. Bilim, ko'nikma va malakalarni baholash mezonlari.

Jamoa tushunchasi. Bolalar jamoasini shakllantirishning mohiyati va tashkiliy asoslari. Bolalar jamoasining rivojlanish darajasi va bosqichlari. Bolalar jamoasi rivojining asosiy shart-sharoitlari.

Tarbiya metodlari mohiyati va uning tasnifi. Ijtimoiy ongni shakllantirish metodlari. Faoliyatni tashkil etish va ijtimoiy xulq-atvor me'yorlarini shakllantirish. Pedagogik rag'batlantirish metodlari va xulq-atvorni tuzatish. Tarbiyada nazorat, o'z-o'zini baholash va o'z-o'zini nazorat qilish metodlari.

Mustaqil fikrlash, ilmiy dunyoqarash va milliy g'oyani shakllantirish o'quv-tarbiya jarayonining tarkibiy qismlari. Aqliy tarbiya. Aqliy tarbiyaning maqsadi va

mazmuni. Bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish – aqliy tarbiyaning asosi. Fuqarolik tarbiyasining maqsad va vazifalari.

Fuqarolik tarbiyasi funksiyalari. O‘quvchilarga fuqarolik tarbiyasini berish jarayonida Davlat ramzlari (Madhiya, Gerb, Bayroq)dan foydalanish. Vatanparvarlik va baynalmilallik tarbiyasi. Vatanparvarlik va baynalmilallik – fuqarolik tarbiyasi asosi. Huquqiy tarbiya. Yosh avlodning huquqiy madaniyati va ongini shakllantirish – fuqarolik tarbiyasining tarkibiy qismi.

Mehnat tarbiyasi maqsad va vazifalari. Sharq mutafakkirlari mehnat tarbiyasi haqida. Mehnat tarbiyasining mazmuni va metodlari. Iqtisodiy tarbiya mehnat tarbiyasining tarkibiy qismi sifatida.

Axloq ijtimoiy ong, ta‘sir etish va tarbiya shakli sifatida. Sharq mutafakkirlarining axloqiy qarashlari. Axloqiy tarbiyaning mohiyati va mazmuni. Oilaviy hayotga axloqiy tayyorgarlik.

Estetik tarbiyaning maqsad va vazifalari. Estetik tarbiyaning mazmuni, shakl va metodlari.

Ekologik tarbiyaning mohiyati va mazmuni. Ekologik tarbiyaning shakl va metodlari. O‘quvchilarda ekologik tarbiyani shakllantirish. Jismoniy tarbiyaning maqsad va vazifalari.

Jismoniy tarbiyaning mazmuni, shakl va metodlari. Oila, uning tarbiyaviy funksiyasi.

Oilaviy tarbiyaning huquqiy asoslari. Oila mustahkamligi haqida davlatimiz g‘amxo‘rligi. Sharq mutafakkirlari oilaviy tarbiya haqida. O‘quvchilarning o‘quv faoliyatida oilaning g‘amxo‘rligi. Oilaviy tarbiya qoidalari.

O‘zbekiston Respublikasi ”Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Uzluksiz ta‘lim tizimi, uning tarkibiy qismlari va darajasi. Ta‘lim sohasida davlat siyosatining asosiy prinsiplari.

Ta‘lim muassasasi menejmenti haqida umumiy tushuncha. Ta‘lim muassasasi Ustavi rahbarlik va boshqaruv tizimini aniqlovchi hujjat. Pedagogik kadrlar malakasini oshirish va ularni attestasiyadan o‘tkazish, yosh o‘qituvchilar bilan ishlash.

Korreksion pedagogika pedagogik fanlarning tarmog‘i sifatida. Korreksion (maxsus) pedagogikaning asosiy vazifalari, tamoyillari va metodlari. Anomal bolalar va ularning umumiy tavsifi. Aqliy rivojlanishida nuqsoni bor bolalar. Boshqa kamchiliklar(eshitish, ko‘rish, nutq). O‘zbekiston Respublikasida anomal bolalarning ijtimoiy holati. Inklyuziv ta‘lim.

PEDAGOGIKA TARIXI

fani bo'yicha

Eng qadimgi yodgorliklarda inson tarbiyasiga oid fikrlar. Qadimgi davrlarda tarbiya va uning kishilar mehnat faoliyati bilan bog'liqligi. Ibtidoiy odamlar hayotida tarbiyaning o'ziga xos xususiyatlari. Folklor namunalarida og'zaki ta'lim usullarining ifodalanishi. Qadimgi davlatlar: Sug'diyona, Baqtriya va Xorazmda ta'lim-tarbiyaning rivojlanishi. "Avesto" – eng qadimgi ma'rifiy yodgorlik namunasi. O'rxun-Enasoy obidalari, ularning ma'rifiy ahamiyati.

Movaraunnahrda mustaqil davlatlarning tashkil topishi va ta'lim-tarbiya taraqqiyoti. Arab musulmon olami Uyg'onish davri va uning o'ziga xosliklari. Uyg'onish davri mutafakkirlari asarlarida ta'lim-tarbiya masalalarining aks etishi. Muso al Xorazmiyning fanlar rivojiga qo'shgan hissasi. Abu Ali ibn Sino va uning ta'lim-tarbiyaga oid fikrlari. Abu Nasr Forobiy asarlarida pedagogik masalalarning yoritilishi. Abu Rayhon Beruniyning ta'lim-tarbiyaga doir qarashlari va ularning ahamiyati. Yusuf Xos Xojib va uning "Qutadg'u bilig" asari.

XIV-XV asrlarda Movaraunnahrda ta'lim-tarbiya va pedagogik fikrlar. Ijtimoiy hayotning tarbiya, ta'lim va pedagogik fikr taraqqiyotiga ta'siri. Movaraunnahrda Amir Temur tomonidan markazlashgan davlatning tashkil etilishi va uning ilm-ma'rifatning taraqqiy etishidagi roli. Maktab va madrasalardagi ta'lim-tarbiyaning o'ziga xos xususiyatlari. Tabiiy fanlarni o'qitishning rivojlanishi. Mirzo Ulug'bekning ilm-ma'rifat sohasidagi xizmatlari. Uning davrida ta'lim-tarbiya tizimi. Alisher Navoiyning ta'limiy-axloqiy merosi. Navoiyning "Hayrat ul-abror" "Mahbub ul-qulub" asarlarida ta'lim-tarbiya masalalarining yoritilishi. Husayn Voiz Koshifiyning axloqiy qarashlari.

XVII-XVIII asrlar, XIX asrning birinchi yarmida Buxoro, Qo'qon va Xiva xonliklarida ilm-fan taraqqiyoti. Madrasalarda "Qur'on", "Tafsir" "Hadis", "Hikmat ul-ayn"larning o'rganilishi. Qo'qon va boshqa xonliklarda otinoyilar maktablari. Jahon Otin Uvaysiy va uning qizlar maktabi.

Turkiston o'lkasida islom diniy-tarbiyaviy muassasalarning an'anaviy tizimi. Turkistonda chorizm maktab siyosatining boshlanishi. Turkistonda jadidchilik harakati, yangi usul maktablarining paydo bo'lishi. I.Gaspirali faoliyati. Munavvar Qori, Abdulla Avloniy, Abduqodir Shakuriy, Mahmudxo'ja Behbudiylarning yangi usul maktablarini tashkil etish borasidagi faoliyati. Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida ta'lim-tarbiya tizimi. Hamza Hakimzoda Niyoziy, Fitrat faoliyati va ilmiy pedagogik me'rosi.

O'zbekistonda 1917-1924-yillarda maktab va maorif. Turkistonda milliy davlat chegaralanishi o'tkazilganidan so'ng xalq ta'limi va pedagogik fikrlar taraqqiyoti (1924-1941). Ikkinchi jahon urushi va undan keyingi yillarda O'zbekistonda xalq maorifi va pedagogika taraqqiyoti. Siddiq Rajabov va uning

O‘zbekistonda pedagogika fani rivojiga qo‘shgan hissasi. XX asrning 70-80-yillarida O‘zbekistonda ta‘lim tizimi.

O‘zbekiston Respublikasining mustaqilligi e‘lon qilinishi va ta‘lim tizimidagi islohotlar. “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun. Uzluksiz ta‘lim tizimi va turlari. “Pedagog maqomi to‘risida”gi Qonunning mazmun mohiyati. Mustaqillik yillarida pedagogik tadqiqotlarning asosiy yo‘nalishlari. Prezident Sh.Mirziyoyev asarlarida barkamol avlod tarbiyasi va ta‘lim-tarbiyani isloh qilish g‘oyalari.

Qadimgi Yunoniston va Rim davlatlarida ta‘lim-tarbiya. Qadimgi Sharq davlatlarida pedagogik fikrlarning paydo bo‘lishi. Qadimgi Yunoniston (Spartak, Afina) davlatlarida tarbiya va ta‘lim tizimi. Qadimgi Yunon faylasuflari ta‘limotida tarbiya masalalari. G‘arbiy Yevropa mamlakatlarida ta‘lim-tarbiya. Ya.A.Komenskiyning sinf-dars tizimi. K.D.Ushinskiyning pedagogik merosi. XIX asr oxiri XX asr boshlarida G‘arbiy Yevropa, AQSh, Rossiyada pedagogik islohotlar va uning asosiy oqimlari. Jahon mamlakatlarida pedagogikaning fan sifatida rivojlanishi.

Iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarda ta‘lim tizimi va maktablarda ta‘lim-tarbiya amaliyoti. Jahon mamlakatlaridagi zamonaviy-ijtimoiy bilimlar tizimida pedagogika fani va uning asosiy oqimlari. AQSh, Yaponiya, Finlandiya, Germaniya, Turkiya, Janubiy Koreyada ta‘lim va tarbiya tizimi, mazmuni va taraqqiyoti.

IJTIMOIIY PEDAGOGIKA

fani bo‘yicha

Ijtimoiy pedagogika ijtimoiy zaruriyat sifatida. Uning asosiy muammolari. Ijtimoiy pedagogikaning maqsadi, vazifalari, ob‘yekti va predmeti. Ijtimoiy pedagogika asoslari. Ijtimoiy pedagogika alohida fan va amaliy faoliyat sohasi sifatida. Bolaning sotsiumda rivojlanishi. Shaxsning ijtimoiylashuvi. Odob-axloq hayotiy me‘yorlar sifatida. Ijtimoiy pedagogikada “me‘yordan og‘ish” tushunchasi. Ijtimoiy pedagogik jarayon. Markaziy Osiyo xalqlarining ijtimoiy-pedagogik an‘analari. Jamiyatning milliy mafkuraviy ongliligi ijtimoiy-pedagogik hodisa sifatida. Ijtimoiy pedagog va uning kasbiy faoliyati. Ijtimoiy pedagog ta‘lim tizimida. Ijtimoiy pedagogning bolalar va o‘smirlar orasidagi reabilitasion xizmati modeli va mexanizmi. Deviant bolalar va o‘smirlar. Ularni reabilitasiya qilish yo‘llari. Ijtimoiy pedagog faoliyati metodikasi va texnologiyasi.

Respublikamizda amalga oshirilgan islohotlar va ularning ijtimoiy hayotga ta‘siri. Jamiyatning ijtimoiy tuzilmasi. Hozirgi vaqtda ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya faniga zaruriyat va uning ahamiyati.

Rahmdillik va xayr-sahovat ijtimoiy-pedagogik faoliyatning madaniy-tarixiy an‘anasi sifatida. O‘zbekistonda xayr-sahovatning rivojlanish bosqichlari. O‘zbekistonda “ijtimoiy pedagog” kasbining paydo bo‘lishi.

Antik davrda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi. XIV–XV asrlarda ijtimoiy-pedagogik gʻoyalarning rivojlanishi. XVI-XIX asrlarda ijtimoiy pedagogik faoliyat. XX asrning 20-yillarida ijtimoiy-pedagogik gʻoyalar va pedagogik faoliyatning tubdan yangilanishi. Ijtimoiy pedagogika rivojlanishining zamonaviy bosqichi.

“Avesto” va adabiy manbalarda ijtimoiy-pedagogik gʻoyalar. Oʻrta asrlarda Oʻrta Osiyo qomusiy olimlarining ijtimoiy-pedagogik gʻoyalari. XVIII-XIX asr maʼrifatparvarlarining ijtimoiy-pedagogik qarashlari. XX asr boshlarida ijtimoiy-pedagogik faoliyat. II jahon urushi yillarida ijtimoiy-pedagogik faoliyat.

Oʻzbek xalq pedagogikasida taʼlim-tarbiya masalasining ijtimoiy xarakteri. Oʻzbek etnografiyasida mukammal inson modeli. Islom – monoteistik din. Hadislarda ijtimoiy-pedagogik fikrlarning yoritilishi.

Ijtimoiy pedagogikaning tadqiqot obekti va ijtimoiy pedagogika rivojlanishi tarixidan. Ijtimoiy pedagogika va ijtimoiy ish. Ijtimoiylashuv – ijtimoiy-pedagogik jarayon.

Meʼyor va meʼyordan ogʻish: tushuncha va tavsif. Meʼyordan ogʻish turlari. Meʼyordan ogʻish nazariyasi. Ijtimoiy pedagog kasbiy faoliyatining oʻziga xosligi. Kasbiy faoliyatning tuzilishi.

Ijtimoiy pedagog kasbiy faoliyat subekti sifatida: shaxsiy tavsif va kasbiy bilimdonlik. Ijtimoiy pedagogning kasbiy faoliyati sohalari.

“Tamoyil” va “qoida” tushunchasi. Tabiat bilan uygʻunlik tamoyili. Madaniyat bilan uygʻunlik tamoyili. Insonparvarlik tamoyili.

Pedagogika va ijtimoiy pedagogika kategoriyalari. Ijtimoiy-pedagogik faoliyat. Ijtimoiy taʼlim. Tarbiya va ijtimoiy tarbiya.

Ijtimoiylashuvga taʼsir etuvchi omillar. Tashqi va ichki omillar. Mikro, mezo va makro omillar. Shaxs ijtimoiylashuviga siyosiy, iqtisodiy, ekologik omillarning taʼsiri.

Bolaning ilk ijtimoiylashuv davri. Bolaning ijtimoiylashuvida oila, taʼlimtarbiya muassasalari, madaniyat, din va mahallaning oʻrni.

Mahallaning paydo boʻlishi tarixidan. Mahallaning ijtimoiy-pedagogik oʻrni. Mahallada qadriyatlar va ijtimoiy ong translyasiyasi.

Ilmiy tadqiqotning mohiyati. Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sosiologiyada ilmiy tadqiqotning vazifalari. Ijtimoiy-pedagogik tadqiqotning bosqichlari va metodlari.

Oʻsmirlik yoshida deviatsiyaning yuzaga kelishi shart-sharoitlari. Deviatsiya turlari. Oʻsmirlarda deviant xulq-atvorning kelib chiqishi sabablari. Deviatsiya konsepsiyalari.

Metodika tushunchasi. Ijtimoiy-pedagogik faoliyat metodlari mohiyati. Ijtimoiy-pedagogik texnologiyalar.

Mustaqillik yillarida ijtimoiy-reabilitasion muassasalarning tubdan yangilanishi. O'zbekistonda SOS – bolalar mahallasining faoliyati.

Ijtimoiy pedagogik nuqtai nazardan oila turlari. Oilaning ijtimoiy vazifalari. Ijtimoiy pedagogning oilalar bilan olib boradigan ishlari shakl, metod va vositalari.

Vasiylik va homiylik tushunchasi. Vasiylik va homiylik tarixidan. Vasiylik va homiylikning me'yoriy-huquqiy hujjatlarda aks ettirilishi. O'zbekiston va chet elarda vasiylik va homiylik.

Yetimlikning kelib chiqishi sabablari. Yetim bolalarning psixologiyasi. Bola asrab olgan oila bilan olib boriladigan ijtimoiy-pedagogik faoliyat.

Chaqaloqlik davrida ijtimoiylashuv moslashuv. Go'daklik davrida ijtimoiy moslashuvning o'ziga xosliklari. Maktabgacha ta'lim muassasalarida olib boriladigan ijtimoiy-pedagogik faoliyat.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining ijtimoiy funksiyalari. Maktabdan tashqari vaqtni to'g'ri tashkil etishda ijtimoiy pedagogning o'rni. Tengqurlar jamoasi va bolalar submadaniyati. Maktabda pedagogik jihatdan me'yordan og'ishganlar bilan ijtimoiy pedagogning olib boradigan ishlari shakl, metod va vositalari. Ijtimoiy pedagogning o'quvchilarni kasb tanlashga yo'naltirishga oid vazifalari.

Spirтли ichimliklar iste'mol qilish muammosi. Bolalarning spirтли ichimliklar ichishining sabab va oqibatlari. Bolalardagi spirтли ichimlikka munosabat darajasi va har bir darajada ijtimoiy pedagogning yordam berish shakllari.

Giyohvandlik muammosi. Narkotik moddalarning turlari va tasnifi. O'smirlar giyohvandligining sabablari va oqibatlari. Bolalarda giyohvandlikka munosabat darajasi va har bir darajada ijtimoiy pedagogning yordam berish shakllari.

Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi muammosi. Voyaga yetmagan huquqbuzarlar uchun maxsus o'quv tarbiyaviy muassasa. Voyaga yetmagan jazoga hukm qilinganlarning yosh bilan bog'liq o'ziga xosliklari hamda tarbiyaviy muassasalarda joylashuvi.

Ijtimoiy-pedagogik texnologiya tushunchasi va uning mohiyati. Nazariy, amaliy va tadqiqotchilik ijtimoiy-pedagogik texnologiyalar. Ijtimoiy pedagogning amaliy faoliyati va texnologiyalarning o'zaro aloqalari. Ijtimoiy-pedagogik texnologiyalar tasnifi. Tasnifning asoslari va mezonlari. Umumiy va xususiy ijtimoiy-pedagogik texnologiyalar. Diagnostik, diagnostik-prognostik, ekspert baholash ijtimoiy-pedagogik texnologiyalar.

Bosqichlilik - ijtimoiy - pedagogik texnologiya strukturasi va uni amalga oshirish jarayonining asosiy xususiyati sifatida. Ijtimoiy-pedagogik texnologiyani tanlash jamiyatning ijtimoiy buyurtmasi.

Ta'lim muassasasining yo'nalishi, ijtimoiy-pedagogik vazifalar bilan bog'liqligi. Ijtimoiy-pedagogik tashhis, istiqbollash, rejalashtirish, boshqarish va baholash. Ta'lim muassasida ijtimoiy-pedagogik ishni tashkil etish. Ta'lim muassasasi ijtimoiy-pedagogik xizmatining bolani ijtimoiylashtirish (sotsializasiya), uni tarbiyalash, sog'lomlashtirish, himoyalash, o'z-o'zini realizatsiyalashni rivojlantira boshlash muammolariga yo'naltirilganligi.

Ijtimoiy pedagogning kasbiy maqomi yangi ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy va psixologik omillar bilan belgilanganligi. Ta'lim muassasida ijtimoiy pedagog faoliyatining boshqaruv, tarbiyaviy va tashkiliy jihatlari. Ta'lim muassasasi, oila va ijtimoiy muhit bilan ishlash ijtimoiy pedagog faoliyatining asosiy yo'nalishlari.

Ijtimoiy pedagogning kasbiy faoliyati vositalari uning tashhis, boshqaruv va muvofiqlashtirish ishlari bilan belgilanganligi. Dastlabki tanishish – bilish vazifalari. Maktabgacha muassasaning tayanch muammolari: dastlabki ijtimoiylashtirish, individual qobiliyatlarni rivojlantirish, motivasiya, moslashish, xulq uslubini shakllantirish. Ijtimoiy pedagogning psixologik, pedagogik va tibbiy yo'nalishdagi markazlar bilan tashqi aloqalari. Namunaviy texnologik xaritaning uning bosqichlari tavsifini yaratish. Ijtimoiy-pedagogik ishning asosiy metodlari: loyihalash, rejalashtirish, modellashtirish, dasturlash. Tashhis va istiqbollash vositalari, so'rovnomalar, kuzatuv va tahlil hujjatlari blankalari.

Ishning asosiy yo'nalishlari: mazkur toifadagi bolalarni aniqlash va guruh yoki yakka tartibda ishni tashkil etish. Tashkiliy ijtimoiy pedagogik texnologiyalar: 1) tarbiyasi og'ir bolalar haqida ma'lumotlar bankini shakllantirish; 2) bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi muammolarini tashhishlash; 3) bola, guruh, jamiyat bilan ijtimoiy – pedagogik ishlar dasturini tuzish va tasdiqlash; 4) dasturning bajarilishi sharoit-larini ta'minlash; 5) maslahat xizmati; 6) ijtimoiy pedagogning idoralararo aloqalari.

Oila – ijtimoiylashtirishning bosh instituti. Oilada nomaqbullik ko'rsatkichlari va bola tarbiyasiga salbiy ta'siri. Bola – ijtimoiy pedagogning sa'y-harakatlari markazi. Nomaqbul oila bilan ishlash texnologiyasi darajalari: profilaktika, tashhishlash, rehabilitatsiyalash. Ota – onalarga pedagogik ma'rifat tarqatish; ota-onalar va mutaxassislarning ixtiyoriy hamkoligi; erkin tarbiyalash targ'iboti. Diagnostik texnologiya tamoyillari: obektivlik, axborot manbalarining ko'p sonliligi, konfidensiallik (maxfiylik). Diagnostik texnologiya metodlari: shkalalashtirish, loyihalash va assosiativ loyihalash, kartochkali, ekspressiv metodikalar, ijtimoiy biografiyalar metodi, hujjatlar tahlili. Oilaga ijtimoiy-pedagogik yordam turkumi (sikli). Rehabilitasiya ishi darajalari:

– individual (maslahat texnologiyalari, xat-murojaat, ijtimoiy patronaj);

– guruhli (suhbat, ma’ruza, disput, yig’ilish, diskussiyalar, trening); umumiy (suhbat, ma’ruza. Ommaviy aksiyalar - hasharlar, sayohatlar, bayramlar uyushtirish).

Keyingi o‘n yillikda butun dunyoda imkoniyatlari cheklangan bolalar soni ortganligi. “Izolyasiyadan integrasiyaga” muammosiga zamonaviy yondashuv. Ijtimoiy pedagogning maqsadi – oilaning vaziyatli – rolli moslashganligini orttirish. Ijtimoiy-rolli moslashganlik ko‘rsatkichlari: bolaga munosabat; oilaning reabilitasion faolligi; oilaning reabilitasion madaniyati. Oila bilan o‘zaro hamkorlikning texnologik modellari: yordam; psixologik, krizisintervent, muammoli–yo‘naltirilgan.

OILA PEDAGOGIKASI

fani bo‘yicha

Oila pedagogikasi fanining predmeti, maqsad va vazifalari. Oila pedagogikasining boshqa fanlar bilan bog‘liqligi. Oila pedagogikasining ilmiy-tadqiqot metodlari.

Qadimgi Yunon va Rim mutafakkirlarining oila tarbiyasi haqidagi qarashlari. Yevropa Uyg‘onish davri mutafakkirlari asarlarida oila tarbiyasining aks etishi. Yan. Amos Komenskiy oilada tarbiyaning o‘rni haqida. Ma’rifatparvar mutafakkir bobolarimizning oila tarbiyasiga oid fikrlari. Rus pedagoglarining oila pedagogikasiga oid qarashlari.

Qadimgi davrlarda O‘rta Osiyoda oila tarbiyasiga oid qarashlar. “Qur’oni Karim” va hadislar oila tarbiyasining muhim manbalari sifatida. O‘rta asrlarda oila pedagogikasiga oid fikrlar. Ma’rifatparvar o‘zbek pedagog-olimlari oila tarbiyasi xususida. XX asrda oila tarbiyasiga doir yondashuvlar va ularning mohiyati. Mustaqillik yillarida oila tarbiyasi masalasi.

Oila – mustaqillik yillarida davlat siyosatidagi ustivor masala sifatida. Oilada yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash. Oilada yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashda oila va jamoatchilik hamkorligi.

Oila tushunchasi. Oilaning vazifalari: jamiyatga munosabati bo‘yicha oilaning vazifalari; odamlarga munosabati bo‘yicha oilaning vazifalari.

Oilaning tarixiy turlari. Hozirgi vaqtda oilalarning xilma-xil shakllari. O‘zaro munosabatlar xarakteri bo‘yicha oilalarning turlari.

Zamonaviy oilalarning o‘ziga xosliklari. Zamonaviy oilalar rivojining ijtimoiy xususiyatlari. Zamonaviy oilalar rivojining psixologik xususiyatlari. Zamonaviy oilalar rivojining pedagogik xususiyatlari.

Oila tarbiyasi yaxlit tizim sifatida. Oilada axloqiy tarbiya. Oilada bolalarni estetik ruhda tarbiyalash. Oilada jismoniy tarbiyani yo‘lga qo‘yish. Oilaning bolalarning iqtisodiy savodxonligini oshirishdagi o‘rni.

Oilada bolalarni tarbiyalash metodlari. Ota-onalarning tarbiya metodlarini tanlash va qo'llash shart-sharoitlari. Oilada bolalarni tarbiyalash shakllari. Oilada bolalarni tarbiyalash vositalari.

Muloqot tushunchasi. Oilada muloqot uslublari va ularning o'ziga xosliklari. Avtoritar uslub. Liberal uslub. Demokratik uslub.

Ta'lim muassasasi, o'qituvchilar, sinf(guruh) rahbarining o'quvchilarning ota-onalari bilan olib boradigan ishlari shakl va metodlari haqida tushuncha. Sinf (guruh)lar bo'yicha pedagogik majburiy ta'lim. Yillik yakuniy ilmiy-amaliy konferensiya. Ochiq eshiklar kuni. Sinf (guruh) ota-onalar majlisi. Pedagogik maslahat.

XALQ PEDAGOGIKASI

fani bo'yicha

Xalq pedagogikasi fanining maqsadi, vazifalari, mazmuni, xalq pedagogikasining didaktik imkoniyatlarini o'quv-tarbiyaviy jarayonga tadbiiq etish, xalq pedagogikasida oila va oilaviy tarbiyaning aks etishi, xalq pedagogikasida yoshlarni tarbiyalashning metod, usul va vositalari, xalq pedagogikasi va o'zbek xalq og'zaki ijodi, xalq pedagogikasi va xalq og'zaki ijodida dostonlar, xalq pedagogikasida milliy urf-odatlar, an'analar, udumlar, marosimlarning tarbiya vositasi sifatidagi o'rni, xalq pedagogikasida diniy ta'limotlar, xalq pedagogikasida xalq amaliy san'ati va madaniyatining o'rni, o'zbek xalqining muomala madaniyati, ahloqiy me'yorlari, turmush kechirish tartib-qoidalarini o'rganishning tarbiyaviy ahamiyati.

Xalq pedagogikasining pedagogika tizimidagi o'rni. Kursning predmeti, ob'ekti, maqsadi va vazifalari.

Xalq pedagogikasining boshqa pedagogika fanlaridan farqi. Mazkur fanni o'rganishning dolzarbligi. Xalq pedagogikasining tarbiyaviy ahamiyati. Xalq pedagogikasida bola - ta'lim va tarbiya ob'ekti va subekti sifatida. AL va KHKlarida xalq pedagogikasi g'oyalari va tarbiya tajribasidan foydalanish imkoniyatlari.

Oilada milliy va umuminsoniy qadriyatlar. Xalq pedagogikasida oila obrazi. Sevgi va oilaviy munosabatlar. Bola tarbiyasida oilaning muhim ahamiyat kasb etishi. Ota-ona tarbiyachi sifatida. Bobolar va buvilarning oila tarbiyasidagi o'rni. O'zbek xalq pedagogikasida oila va oilaviy tarbiya haqidagi tasavvurlarning ifodalanishi.

Xalq pedagogikasida yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash. Xalq pedagogikasida tushuntirish, namuna ko'rsatish, ogohlantirish, iltimos qilish, koyish va boshqa bir qator tarbiyalash metodlarining mavjudligi va ulardan

yoshlarni tarbiyalashda foydalanish yo'llari. Xalq pedagogikasi va avlodlar vorisligi.

O'zbek xalqining yozma va og'zaki ijodi. Folklor va folkloristika. Xalq og'zaki ijodi xususiyatlari va janrlari. Xalq prozasi va poeziyasi. qo'shiqlar, maqol va matallar. Afsonalar va rivoyatlar, asotirlar va masallar. Xalq ertaklarining o'ziga xos xususiyatlari. "Avesto" yovuzlik ustidan adolat, ezgulik g'alabasi ramzi.

Dostonlarning o'ziga xos xususiyatlari. Lirik, epik, dramatik dostonlar. Qahramonlik dostonlari, jangnoma, tarixiy, romantik kitobiy dostonlar. Dostonlarning tarbiyaviy ahamiyati. Dostonlarda qahramonlik, mardlik, vatanparvarlik g'oyalarining aks etishi.

Milliy urf-odatlar, an'analar, marosimlarning mohiyati va tarbiyaviy ahamiyati. Xalq o'yinlari. Oilaviy an'analar. Tarbiyaviy an'analar. Bayramlar. Xalq sayllari. Davlat bayramlari, diniy bayramlar. Xalq bayramlari turlari. Milliy urf-odatlar va an'analarning e'zozlanishi, avlodlarga me'ros qoldirilishi va ularning barqarorligining ta'minlanishi.

Diniy bag'rikenglik. Diniy adabiyotlar – pedagogik fikrlar manbai sifatida. Diniy fanatizm, fundamentalizm, terrorizm xavf-xatari – diniy savodsizlik oqibati ekanligi. Diniy ta'limot, hadislarining tarbiyaviy ahamiyati.

Xalq amaliy san'ati va hunarmandchiligi. Tarixiy yodgorliklar va milliy me'morchilik. Milliy musiqa va qo'shiqchilik san'ati, xalq raqs san'ati va teatr. Dorbozlik. Qo'g'irchoq teatri, uning tarixi. Tasviriy san'at. Xalq amaliy san'ati, tasviriy san'at, musiqa san'ati yosh avlodni estetik tarbiyalashda muhim omil sifatida.

Farzand tarbiyasida mahallaning o'rni. Sof insoniy fazilatlar: sahiylik, xushmuomalalik, oliyanoblik, halollik, insonparvarlik va b.

QIYOSIY PEDAGOGIKA

fani bo'yicha

Qiyosiy pedagogika fani haqida tushuncha. Qiyosiy pedagogikaning rivojlanish bosqichlari, qiyosiy pedagogika fani rivojlanishida xalqaro tashkilotlar va ularning faoliyati, jahon mamlakatlari ta'limi taraqqiyoti masalalari, Yevropa mamlakatlarida ta'lim-tarbiya masalalarining olib borilishi va qiyosiy tahlil, Osiyo mamlakatlarida ta'lim-tarbiya jarayonining o'ziga xos xususiyatlari va ularning qiyosiy tahlili, rivojlangan mamlakatlarda ta'lim-tarbiya tizimi va qiyosiy tahlil, Markaziy Osiyo davlatlarida ta'lim-tarbiyaning o'ziga xosliklari.

Qiyosiy pedagogika tushunchasi. Qiyosiy pedagogika fanining maqsad va vazifalari. "Qiyosiy pedagogika" jamiyati va uning faoliyati. Qiyosiy pedagogika fanining tadqiqot metodlari.

YUNESKO tashkilotining tahlil sohasidagi faoliyati. YUNISEF, MOT(XMT) xalqaro tashkilotlarining vazifalari va ta'lim-tarbiya jarayonlari yuksalishidagi o'rni. AQShning TINChLIK KORPUSI va uning ish faoliyati.

Ta'limni isloh qilishda o'quv dasturlarining ahamiyati. Jahon mamlakatlarida ta'limni integrasiyalashtirish va kasbga yo'naltirish masalalari. Ta'limni differensiyalashtirish muammolari va maxsus maktablar faoliyati.

Germaniyada ta'lim-tarbiya jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari. Fransiyada ta'lim siyosatining olib borilishi. Angliya ta'lim tizimi.

Yaponiya ta'lim tizimi va unga dahldor masalalarning olib borilishi. Koreya va Xitoyda ta'lim-tarbiya jarayonlari. Hindiston ta'lim tizimi.

AQSh va O'zbekiston ta'lim tizimining qiyosiy tahlili. Rossiya va O'zbekistonda pedagogika fani taraqqiyotidagi o'ziga xosliklar: umumiylik va tafovut.

Qozog'istonda pedagogika fani rivojidadagi o'ziga xos jihatlar. Qirg'iziston va O'zbekiston ta'lim tizimining qiyosiy tahlili. Tojikiston va Turkmanistonda pedagogika fani rivoji.

KORREKSION PEDAGOGIKA ASOSLARI

fani bo'yicha

Korreksion pedagogika fan sifatida. Rivojlanishidagi nuqsonlarni klassifikatsiyalash, ularning sabablari va omillari. Bola rivojlanishidagi nuqsonlarni diagnostika qilishda korreksion ishlar tamoyillari va metodlari. Aqliy va psixik rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan o'quvchilarni korreksion o'qitish. Nutqida nuqson bo'lgan o'quvchilarni korreksion o'qitish. Eshitish qobiliyati buzilgan o'quvchilarni korreksion o'qitish. Ko'rish qobiliyati buzilgan o'quvchilarni korreksion o'qitish. Maxsus muassasalarda korreksion pedagogik ishlar ta'lim jarayonini asosi sifatida. Tarbiyasi og'ir bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar.

Bola shaxsining shakllanishi. O'sish va rivojlanish. Bola shaxsining shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar.

Tarbiyaning umumiy metodlari. Jismoniy tarbiya. Aqliy tarbiya. Axloqiy tarbiya. Mehnat tarbiyasi. Estetik tarbiya.

O'yin bolalar faoliyatining asosiy turi. O'yinning o'ziga xosligi va tasnifi. Ijodiy o'yinlar. Rolli o'yinlar. Sahnalashtiruvchi o'yinlar. Didaktik o'yinlar. O'yinchoq va uning ta'limiy-tarbiyaviy ahamiyati.

Korreksion pedagogikaning predmeti, vazifalari va mohiyati. Korreksion pedagogikaning asosiy vazifalari. Korreksion pedagogikaning kategoriyalari.

Anomal o'quvchilar bilan olib boriladigan korreksion ishlarning asosiy yo'nalishlari. Rivojlanishidagi nuqsonlarni klassifikatsiyalash, ularning sabablari va omillari.

Bola rivojlanishidagi nuqsonlarni diagnostika qilishda korreksion ishlar tamoyillari. Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni psixologik-pedagogik tekshirish metodlari.

Psixik rivojlanishdan ortda qoluvchi bolalarning psixologik-pedagogik tavsifnomalari. Psixik rivojlanishi ortda qolgan bolalar bilan korreksion ishlar olib borishning xususiyatlari. Aqli zaiflikning psixologik-pedagogik xususiyatlari, uning paydo bo'lishi sabablari. Aqli zaif bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar.

Nutqiy buzilishlar sabablari va ularning turlari. O'quvchilarning nutqi buzilishini psixologik-pedagogik tuzatish. Nutqiy buzilishi bo'lgan bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlari.

Eshitish qobiliyatining buzilishi sabablari, ularni turlarga ajratish. Eshitish qobiliyati buzilgan bolalarni ommaviy, umumiy o'rta ta'lim maktablarida korreksion o'qitish.

Ko'rish qobiliyati buzilishi turlari, ularning sabab va oqibatlari. Ko'rish qobiliyati buzilgan bolalarni ommaviy, umumiy o'rta ta'lim maktablarida korreksion o'qitish va tarbiyalash.

O'quvchi yoshlarni mustaqil hayotga tayyorlash. Jamiyatda o'z o'rnini topishga, mehnat qilish ko'nikma va malakalarni hosil qilish orqali ularga korreksion pedagogik ta'sir etish. Maktabni bitirgandan so'ng ular to'g'risida ma'lumotlar yig'ish.

Tarbiyasi og'ir o'smirlar bilan olib boriladigan pedkorreksion ishlar tahlili. O'spirinlarda va o'smirlarda xulq og'ishganlikni yuzaga keltiruvchi ijtimoiy-pedagogik omillarni bartaraf etish usullari. Shaxslararo munosabatlar diagnostikasi va pedagogik korreksiyasi.

TARBIYAVIY ISHLAR METODIKASI

fani bo'yicha

Tarbiya ijtimoiy-tarixiy jarayon sifatida; tarbiya paradigmalari, tarbiya jarayonida bola shaxsi; tarbiya metodikasi tushunchasi; insonparvarlik tarbiyasi tamoyillari, metod va texnologiyalari; tarbiya jarayonini tashkil etish va amalga oshirish yo'llari; guruh (sinf) rahbarining faoliyati; bolalar jamoat tashkilotlari; tarbiya jarayonida ijtimoiy institutlarning o'zaro hamkorligini yo'lga qo'yish.

Tarbiyaviy ish metodikasi fanining maqsad va vazifalari. Tarbiyaviy ish metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqasi. Tarbiyaviy ish metodikasi fanining ilmiy-tadqiqot metodlari.

Tarbiya tushunchasi. Tarbiya – umuminsoniy qadriyat sifatida. Tarbiya paradigmalari. Tarbiya jarayonida bola shaxsi.

Insonparvarlik tarbiyasi: mazmun va mohiyati. Insonparvarlik tarbiyasi qonuniyatlari va tamoyillari. Insonparvarlik tarbiyasi metod va texnologiyalari.

Tarbiyaviy ish: tarkibi va tuzilishi. Ijtimoiy yo‘naltirilgan tarbiyaviy ish. Axloqiy tarbiyaviy ish. Estetik va jismoniy tarbiyaviy ish. Ekologik va mehnat tarbiyaviy ishi.

Guruh (sinf) rahbari va uning faoliyati mazmuni. Guruh (sinf) rahbarining vazifalari, huquq va majburiyatlari. Guruh (sinf) rahbarining o‘quvchilar bilan olib boradigan ish shakllari. Tarbiyaviy ishlar samaradorligini aniqlash mezonlari.

Tarbiyaviy ishlar samaradorligini aniqlash metodikasi. Tashxislash natijalarini qayd etish.

PEDAGOGIKA FANLARINI O‘QITISH METODIKASI

fani bo‘yicha

Metodika tushunchasi. Pedagogik fanlarni o‘qitish metodikasining predmeti, maqsad va vazifalari. Pedagogik fanlar tizimi va ularning o‘zaro aloqasi. Rivojlantiruvchi ta’limning asosiy konsepsiyalari tavsifi. Pedagogik fanlarni o‘qitish jarayoni mohiyati va uning vazifalari. Pedagogik fanlar mazmunini tanlab olish tamoyil va mezonlari. Pedagogik fanlar mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar. Pedagogik fanlarni o‘qitish metodlari tasnifi. Pedagogik fanlarni o‘qitish metodlari mohiyati. Pedagogik fanlarni o‘qitishning asosiy shakllari. Pedagogik fanlarni o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini tashxis etish.

Metodika tushunchasi. Pedagogik fanlarni o‘qitish metodikasining predmeti, maqsad va vazifalari. Pedagogik fanlarni o‘qitish metodika-sining boshqa fanlar bilan o‘zaro aloqasi.

Pedagogik fanlar tizimi va ularning o‘zaro aloqasi. Pedagogika sohalarining o‘ziga xos xususiyatlari.

Rivojlantiruvchi ta’limning asosiy konsepsiyalari tavsifi. Shaxsni rivojlantiruvchi ta’lim nazariyasini ishlab chiqishga zamonaviy yondashuvlar.

Pedagogik fanlarni o‘qitish jarayoni mohiyati va uning vazifalari. Ta’lim jarayonining tuzilishi. O‘qitish va o‘qish jarayonlari tavsifi, o‘quv jarayonida ularning o‘zaro bog‘liqligi. O‘quvchilarning bilish faoliyati va uning tuzilishi.

Ta’lim nazariya (konsepsiya)lari mazmuni. Hozirgi zamon bosqichida ta’lim mazmunini belgilovchi muhim g‘oyalar (asoslar). Pedagogik fanlar mazmunini tanlab olish tamoyil va mezonlari. Pedagogik fanlar mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar. Davlat ta’lim standarti.

Ta'lim metodi va usullari tushunchalari. Pedagogik fanlarni o'qitish metodlari tasnifi. Pedagogik fanlarni o'qitish metodlari mohiyati. Pedagogik fanlarni o'qitish vositalari va ularning tasnifi.

Ta'lim turlari va shakllari tavsifi. Ta'limni tashkil etish tizimi. Pedagogik fanlarni o'qitishning asosiy shakllari. Pedagogik fanlarni o'qitishning yordamchi shakllari.

Pedagogik fanlarni o'qitishda pedagogik va axborot texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xosliklari. Pedagogik fanlarni o'qitishda pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish yo'llari.

Ta'lim olganlikni tashxis etishning mohiyati. O'quv jarayonida nazorat va hisobga olish funksiyalari. Ta'lim olganlikni natijalarini tekshirish va baholash tamoyillari. O'quv faoliyati natijalarini hisobga olish turlari, shakl va metodlari. Bilim, ko'nikma va malakalarni baholash mezonlari.

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA

fani bo'yicha

Pedagogik texnologiya fan sifatida. Pedagogik texnologiyaning asosiy kategoriyalari. Pedagogik texnologiyaning metodologik asoslari. "Texnologiya" tushunchasi. "Pedagogik texnologiya" tushunchasining paydo bo'lishi. Pedagogik texnologiyaning tarixiy rivojlanish davrlari. XX asrda pedagogik texnologiyalarning rivojlanishi. Pedagogik texnologiyalar rivojining zamonaviy bosqichi.

O'quvchi shaxsi ta'lim jarayonining ob'ekti va sub'ekti sifatida. Shaxs qiyofasining tuzilishi va uning to'rt darajasi: temperament, psixik jarayonlarning o'ziga xosligi, tajriba va shaxs yo'nalganligi. Bilim, ko'nikma va malakalar(BKM). Aqliy harakat usulari(AHU). Pedagogning innovatsion faoliyati va uning tuzilishi.

Pedagogik texnologiya tushunchasi va uning o'ziga xos jihatlari: ilmiy, prosessual-tavsifiy (tavsiflash, o'quv jarayonini algoritmlash), prosessual harakatli (o'quv jarayonini amalga oshirilishi).

Pedagogik texnologiyaning darajalari: texnologik, umumiy pedagogik (umumiy didaktik), xususiy metodik (fanga oid), lokal (modulli).

Pedagogik texnologiyalarning tuzilishi: konseptual asos, mazmunli qism, prosessual qism – texnologik jarayon.

Pedagogik texnologiyalarga qo'yiladigan talablar: tizimlilik, boshqaruvli, samaradorlik, ishlab chiqarish.

Pedagogik texnologiyaning nazariy asoslari: moddiy va ideal, dialektik va ideal, ilmiy va diniy, insonparvar va insonparvarlikka qarshi, pragmatik va ekzistensial, erkin tarbiya nazariyasi va boshqalar.

Pedagogik jarayon tizim sifatida. Pedagogik texnologiya tizimli yondashuv sifatida. Ta'lim texnologiyalarining tarkibiy qismi. Pedagogik texnologiyaning asosiy belgilari. Pedagogik texnologiyalar tasnifi: qo'llanilish darajasiga ko'ra; falsafiy asoslariga ko'ra; asosiy omillari bo'yicha; ilmiy konsepsiyalar bo'yicha; bilish faoliyatini tashkil etish va boshqarish turiga ko'ra va b.

An'anaviy sinf-dars texnologiyasining farqli belgilari. An'anaviy ta'limning tasnifiy tavsifi. An'anaviy ta'lim tamoyillari. An'anaviy ta'lim mazmuni va metodikasining o'ziga xosliklari. Ta'limning an'anaviy shakllarining ijobiy va salbiy tomonlari.

To'liq o'zlashtirish texnologiyasi va M.V.Klarin materiali bo'yicha to'liq o'zlashtirish metodikasi. To'liq o'zlashtirish texnologiyasining asosiy tavsifi. Ta'limning mazkur texnologiyasining ketma-ketlik qoidasi.

"Hamkorlik pedagogikasi" texnologiyasi va uning mazmuni va metodikasining o'ziga xosliklari: bolaga shaxs nuqtai nazaridan yondashuv; bilim, ko'nikma va malakalarni umumlashtiruvchi ta'lim; atrof-muhitni pedagogiza-siyalash. Tarbiya konsepsiyasi. Frene maktabidagi ta'lim texnologiyasi.

O'yin texnologiyalari va ularning o'ziga xosliklari. O'rgatuvchi, nazorat qiluvchi, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi, fanga oid, rolli, ishbop va b.

Muammoli ta'lim va uning o'ziga xosliklari: muammoli vaziyatlarni yaratish, faol bilish faoliyati, murakkab masalalarin mustaqil izlash va hal etish va b.

Tabaqalashtirilgan darajadagi texnologiya: individual o'ziga xoslik-lari, yoshi, qiziqishlari, aqliy rivojlanish darajasi, sog'lomlik darajasi va b.

Individual ta'lim texnologiyasi: ta'lim har bir o'quvchining qobiliyatlari bilan bog'liqlikda olib boriladi.

Axborot texnologiyalari: ta'limiy va nazorat qiluvchi dasturlar.

Ta'limning jamoaviy va guruhiy texnologiyasi.

Bolaning intellektual qobiliyatini rivojlantirish – barcha rivojlan-tiruvchi ta'lim texnologiyalarining asosi.

L.V.Zankovning rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyasi va uning nazariy bilimlarning hal qiluvchilik roli tamoyili.

D.B.Elkonina va V.V.Davidovlarning rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyasi va ularning mashg'ulotlardagi o'quvchilarning maqsadga yo'naltirilgan faol o'quv faoliyati tamoyili.

Interfaol texnologiyalar. Texnologik karta.

Ta'limning uch bosqichli modeli. Chaqiriq, Anglash, Fikrlash. Uch bosqichning vazifalari. Tanqidiy fikrlash asoslari.

Insonarvarlik pedagogikasi. Tarbiya san'ati va texnologiyasi. Yaxlit yondashuv. Tarbiyaviy ish.

PEDAGOGIK MAHORAT

Fani bo'yicha

Pedagogik mahorat, uning o'qituvchi faoliyatida tutgan o'rni. Pedagogik fikr tarixi va maktab amaliyotida o'qituvchi mahorati. O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat. O'qituvchining kommunikativ qobiliyati. O'qituvchi faoliyatida muloqot madaniyati va psixologiyasi. Muloqotni tashkil etishda umuminsoniy qadriyatlarning ustivorligi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot. Pedagogik nazokat va odob-axloq. Pedagogik nizolar va ularni bartaraf etish texnologiyasi. Pedagogik texnika haqida tushuncha pedagogik texnikani shakllantirish uslublari. Nutq texnikasi va madaniyati. O'qituvchining ta'lim jarayonidagi mahorati. O'qituvchining tarbiyachi sifatidagi mahorati. O'qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil etish. O'z-o'zini tarbiyalash va o'z ustida ishlash. Shaxsiy pedagogik tajribani to'plash tizimi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi va "Pedagog maqomi to'g'risida"gi Qonunlari asosida o'qituvchi faoliyati mazmuniga qo'yiladigan talablar. O'qituvchining umumiy madaniy saviyasi va qobiliyati. O'qituvchilik faoliyatining tizimi, kasbiy mahorati haqida tushuncha. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati. O'qituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari. Pedagogik bilimlar. Pedagogik zakovat. Pedagogik qobiliyat. Pedagogik texnika.

Eng qadimgi davrlardan eramizning VII asrlarigacha bo'lgan davrlarda o'qituvchi (murabbiy), shogird va ularning jamiyatdagi o'rni, pedagogik faoliyat borasidagi ijtimoiy qarashlar.

Sharq mutafakkirlari Al-Xorazmiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Abdulla Avloniy, Yusuf Xos Hojib, Kaykovus va boshqalarning ijodiy meroslarida mudarrislarni tanlash, ularga qo'yiladigan talablar, ularning mahorati, muloqot va muomala madaniyati, munosabatga kirishish mahorati, ularni egallashga qo'yiladigan talablar haqidagi ilg'or fikrlar.

Yunon va Rim faylasuflari Suqrot, Pluton (Aflotun), Demosfen, Aristotel (Arastu) Siseron va Kvintilianlarning asarlarida pedagoglar hamda ularning notiqlik san'ati to'g'risidagi g'oyalar.

A.Komenskiy, A.Disterverg, K.D.Ushinskiy va boshqalarning o'qituvchi, uning kasbiy tayyorgarligi hamda pedagog mahoratining ta'lim-tarbiya rivojidagi alohida o'rni borasidagi qarashlari.

Qobiliyatning psixologik-pedagogik tavsifi. Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari. Empatiya va perseptiv qobiliyatlar. Didaktik, tashkilotchilik, konstruktiv, kommunikativ, bilish va anglash qobiliyatlari. O'qituvchi irodasi, sabr-toqati, maqsadga intilishi, o'z hatti-harakatlarining to'g'riligiga nisbatan qat'iy ishonchi, uning o'z-o'zini idora qilish hamda boshqalarga ta'sir o'tkaza olish qobiliyati, his-

tuygʻulari va kayfiyatini boshqara olishi, oʻz zimmasiga javobgarlikni ola bilishi, ijodiy holatni tashkil eta olishi kabi sifatleri.

Muloqot orqali taʻsir etish. Muloqotga kirishish. Aloqa oʻrnatish (kommunikasiya) tushunchasi, uning mohiyati, pedagogik taʻsir etish usullari. Oʻqituvchi tomonidan muloqotga kirishish jarayonida qoʻllaniladigan muomala uslublari. Oʻqituvchining kommunikativ koʻnikmasi: “Yuzni oʻqish sanʻati”, oʻzgalar holatini tushuna olish, oʻzini namoyon qila bilish, nutq vositasi hamda soʻzsiz holatda inson ruhiyatini tushuna olish. Oʻqituvchi tomonidan oʻquvchi bilan muloqotda boʻlish jarayonida qoʻllaniladigan pedagogik taʻsir koʻrsatish usullari: ishontirish va maʼqullash. Ishontirishning ogʻzaki shakllari: ogohlantiruvchi soʻzlar, tezlik bilan taʻsir etish, ijro etishga undovchi buyruqlar, taʼqiqqlangan iboralar, hazil orqali anglatish, maʼqullar yoki ayblash.

“Muloqot” atamasining falsafiy, ijtimoiy, psixologik va pedagogik mohiyati, muloqot birligi. Pedagogik muloqot, uning oʻziga xos xususiyatlari. Pedagogik muloqotni tashkil etish madaniyati. Pedagogik muloqotni tashkil etish bosqichlari va usullari. Pedagogik muloqot modulini ishlab chiqish. Oʻquv-tarbiya jarayonida pedagogik muloqot jarayonini boshqarish uslublari. Muloqot jarayonida tashabbusni boshqarish.

Dars hamda darsdan tashqari jarayonda oʻqituvchi va oʻquvchilar oʻrtasidagi muloqot, unga qoʻyiladigan talablar.

Oʻquvchilar jamoasida ularning eʼtiborlarini jalb etish va ijodiy kayfiyatlarini yaratishda oʻqituvchi muloqotining taʻsiri va uning ahamiyati, oʻquvchi bilan boʻlgan muloqot jarayonida oʻqituvchi tomonidan ishontirish va taʻsir etish usullaridan foydalanish. Muloqot jarayonini boshqarish uslublari. Oʻqituvchi obroʻsi. Avtoritar uslubdagi muloqot. Liberal uslubning oʻqituvchi faoliyatida namoyon boʻlish xususiyatlari. Oʻqituvchining demokratik uslubdagi muloqoti – oʻquvchilar fikriga tayanish, ushbu fikrlarni maʼqullash shakli.

Ilmiy pedagogik adabiyotlarda berilgan muloqot turlari (doʻstona muloqot, qoʻrquv asosiga qurilgan muloqot, hazil-mutoyibaga asoslangan muloqot va boshqalar) haqida.

Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqidagi tushuncha. Pedagogik nazokat tamoyillari va uning vazifasi. Pedagogik nazokat meʼyori: ixtisos sohasidagi burch, pedagogik adolat, ixtisosga doir vijdon izzat-nafs va pedagogik oriyat.

Pedagogik nazokat – oʻqituvchi axloqining ijodiy koʻrinishi. Pedagogik nazokatning zarurligi. Pedagogik nazokatning mohiyati va xususiyati. Oʻqituvchining dars jarayonidagi nazokati. Nazokat va taktika. Pedagogik nizolarning asosiy sabablari. Pedagogning perseptiv (oʻquvchi, talabalarni tushunish) xatolari. Pedagogning oʻquvchi-talabalar bilan ish yoki shaxsiy ish

yuzasidan bo'ladigan kelishmovchiliklarni va ularni bartaraf etishning o'ziga xos xususiyatlari. Yosh pedagoglar faoliyatida odatda yo'l qo'yiladigan xatolar va ularni yengish yo'llari. Pedagogik nazokat. O'zaro uchraydigan nizolarni bartaraf etish texnologiyasi.

Pedagogik texnika – o'qituvchining fe'l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnika vositasi: verbal va noverbal kommunikasiya. Pedagogik texnikaning tarkibiy qismlari. O'qituvchining o'z ruhiy holatini boshqara olish texnikasi. Ichki va tashqi texnika. Psixotexnikaning ilmiy asoslari. Diqqatning taqsimlanishi, kuzatuvchanlik, muayyan ob'ektni tez anglay olish, aniq va yorqin tasavvur etish, badiiy sezgirlik. O'qituvchining tashqi qiyofasi va unga qo'yiladigan talablar.

Nutqning inson hayoti va jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini. Mutafakkirlar va pedagoglarning so'z va nutqning ijtimoiy jamiyatda tutgan o'rnini va roli haqidagi qarashlari. Nutqning o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro muloqot jarayonidagi asosiy bog'lovchi vosita ekanligi. Nutq organlari, nutq apparati. Til va nutq. Og'zaki nutqning psixologik tuzilishi; maqsadi (nima uchun gapiryapman?), mazmuni (nima demoqchiman?). Nutq madaniyati haqida tushuncha, uning unsurlari. Nutq texnikasi: nafas olish, ovozni yo'lga qo'yish, uning tozalanishi, talaffuz, nutq sur'ati. O'qituvchining nutq mahoratini takomillashtirish yo'llari.

O'qituvchining o'quvchilarni bilish (anglash) faoliyatini boshqarishdagi mahorati. Dars mazmunini o'quvchilar tomonidan o'zlashtirib olinishiga yordam beruvchi jihatlar, ularning qiziqish va faolliklarini oshirish ko'nikmasini hosil qilish. O'qituvchi faoliyatida ko'tarinki ruh, yaxshi kayfiyat, ishga bo'lgan hoxishing yetakchi o'rin tutishi va ularni hosil qilish yo'llari.

Tarbiyachi mahoratining mohiyati. Faoliyatni tashkil etishni oldindan tashhislash mahorati. O'quvchilarni o'rganish diagnostikasi. Jamoani o'rganishning asosiy mezonlari. Tarbiyaviy jarayonni tashkil etishda o'qituvchining o'z-o'zini tekshirishga yo'naltirilgan diagnostikasining o'rnini va ahamiyati. Tarbiyachi mahoratining tizimi: ijtimoiy, estetik, axloqiy hamda texnologik. Tarbiyachi faoliyatining asosiy ko'nikmalari.

Pedagogik mahoratni shakllantirishning asosiy tamoyillari: yaxlit holda yondashuv; faol muloqot; pedagogik harakatning xilma-xilligi; pedagogik ta'sirining ko'p qirraliligi; nazariy bilim va amaliy malakalarning o'zaro bog'liqligi. O'qituvchi mehnatini nazariy va amaliy jihatdan tashkil etish va uning o'qituvchi mahoratini shakllantirishdagi ahamiyati. Maqsadning qo'yilishi-pedagogik faoliyatni tashkil etishning tayanch unsuri: maqsadning izchilligi.

O'z-o'zini tarbiyalash va o'z ustida ishlash pedagogik mahoratini shakllantirishning asosiy sharti sifatida. O'qituvchi faoliyatida o'z ustida

ishlashning o'z-o'zini anglash va tarbiyalash faoliyati bilan o'zaro bog'liqligi. O'z ustida ishlash va o'z-o'zini tarbiyalashning psixologik-pedagogik asoslari.

O'qituvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda psixologik va pedagogik nazariyalarning ahamiyati. Jahon mamlakatlarida to'plangan pedagogik ma'lumotlarning umumiy mazmuni. Pedagogik ma'lumotlarni maqsadga muvofiq ajratish ko'nikmasi va uni to'g'ri tanlay bilish mezoni. Ilmiy-pedagogik ma'lumotlarni to'plashda hisoblash texnikasi va kompyuter xizmatidan foydalanish. Ilg'or pedagogik tajribani o'rganishga oid materiallarni to'plash. Ilg'or pedagogik tajribani o'rganish va ularni umumlashtirish usullari.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023. // Xalq so'zi 2023-yil 1-may
2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. // Xalq so'zi 2020-yil 24-sentabr.
3. O'zbekiston Respublikasining «Pedagog maqomi to'g'risida»gi Qonuni. // Xalq so'zi 2024-yil 2-fevral
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi PF-60-sonli Farmoni. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022-y., 06/22/60/0082-son.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda “Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 1059-sonli Qarori. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 03.01.2020-y., 09/20/1059/4265-son.
6. Sh.M.Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz”. - Toshkent: - “O'zbekiston”, 2017 y
7. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.-T.: Ma'naviyat, 2008.
8. Ibragimov X, Quronov M. Umumiy pedagogika. – T.: Sahhof, 2023 y, 416 b
9. Hoshimov K., Safo Ochil. O'zbek pedagogikasi antologiyasi. – T.: O'qituvchi, 2010.
10. Xodjayev B. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – T.: Sano-standart, 2017
11. Xayrullaev M. Ma'naviyat yulduzlari. – T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2001
12. Pedagogika. M.Toxtaxodjaevaning umumiy tahriri ostida. – T.: O'zbekiston Faylasuflari Milliy jamiyati, 2010.
13. Ziyomuxammedov B. Pedagogika. – T.: Turon-Iqbol, 2006.
14. Hasanboeva O va boshqalar. Oila pedagogikasi. – T.: Aloqachi, 2007.
15. Mutalipova M.J. Xalq pedagogikasi – T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 2011.
16. Ibragimov X.I., Abdullaeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi. - T.: “Fan va texnologiyalar” nashriyoti, 2008.
17. Inomova M. Oilada bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy qadriyatlar. – T.: Fan, 1995
18. Bobomirzaev X. Xalq og'zaki ijodi va uning ta'lim tarbiyadagi samarasi. – T.: O'qituvchi, 1996.

19. Egamberdieva N.M. Ijtimoiy pedagogika. – T.: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009.
20. Musurmonova O. Pedagogik texnologiyalar – ta’lim samaradorligi omili – T.: Yoshlar nashriyot uyi, 2020.
21. Shodmonova Sh., Ergashev P. Qiyosiy pedagogika. – T.: TDPU, 2005.
22. Ismoilova Z. Tarbiyaviy ish metodikasi – T.: Istiqlol, 2003.
23. Ishmuxammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Tarbiyada innovatsion texnologiyalar/ – T.: Fan va texnologiya, 2010.
24. Hasanboeva O., Djamilova N. Pedagogik fanlarni o‘kitish metodikasi. – T.: 2008.
25. Farberman B. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar – T.: 1999.
26. Munavvarov A.K. Pedagogik qobiliyat va mahorat. – T.: O‘qituvchi, 1998.
27. Axrorov Yu.A. Pedagogik mahorat. (ma’ruza matni). Samarqand, 2001
28. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: TDPU, 2003.
29. Shomaxmudova R. “Maxsus va inklyuziv ta’lim”. Uslubiy qo‘llanma. Toshkent, CHASHMA PRINT 2011-y.
30. Ефименкова Л.Н. Коррекция устной и письменной речи учащихся начальных классов- Изв-до “Владос” – М.2003-г

Pedagogika kafedrasi mudiri

**Pedagogika va jismoniy
madaniyat fakulteti dekani**

E.Abdumannatov

M.Raximov